

УДК 657.635

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТОРСЬКОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

О.В. ФІЛОЗОП,

к.е.н., директор ТОВ «Ньюанс-Аудит», м. Київ, Україна

І.М. ТЕРЕЩЕНКО,

викладач ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»,
м. Ніжин, Україна

У статті дано аналіз розвитку системи внутрішнього аудиторського контролю на підприємстві в сучасних умовах та обґрунтовано необхідність його застосування.

Ключові слова: внутрішній контроль, внутрішній аудит, корпоративні права, аудиторська діяльність.

Сучасні економічні відносини характеризуються розширенням підприємств, а отже і ускладненням їх організаційної структури, що забезпечує розвиток підприємств та отримання більшого прибутку.

Разом з тим, ускладнення господарської діяльності підприємств призводить до виникнення нових проблем, пов'язаних з організацією господарської діяльності та здійсненням контролю за її веденням.

Відповідно до національного законодавства України, здійснення зовнішнього контролю розподіляється відповідно до форм господарювання підприємства. Якщо бюджетні установи перевіряє лише контрольно-ревізійне управління, то підприємства приватної форми власності має право перевіряти будь-який орган, з яким воно співпрацює в ході здійснення господарської діяльності, а саме – податкові органи, органи соціального страхування тощо.

Окрім того, з набуттям незалежності в Україні було запроваджено таку форму контролю як аудит, який сьогодні відповідно до Закону України «Про аудиторську діяльність в Україні» може здійснюватись або ініціативно, або обов'язково для окремих організаційних форм підприємств.

У зв'язку з ускладненням організаційної структури суб'єкта господарювання, виникає необхідність у здійсненні не лише зовнішнього, а й внутрішнього контролю суб'єкта господарювання.

Сьогодні здійснення внутрішнього контролю є необов'язковим та нерегламентованим на державному рівні, проте його запровадження на вітчизняних підприємствах є дедалі частішим.

Слід зауважити, що на малих та великих підприємствах здійснення контролю є різним, на що впливають перш за все розмір підприємства, чисельність його працівників, складність його діяльності, а також інформаційні потреби власників щодо господарської діяльності підприємства.

На підприємствах, де роль управлінця та власника виконує одна особа, здійснювати контроль доволі просто, оскільки:

- власник абсолютно точно володіє інформацією щодо господарської діяльності підприємства;
- власник знає сильні та слабкі сторони підприємства, відповідно до яких може визначити коло питань для контролю господарської діяльності.

Протилежна ситуація складається на великих підприємствах.

Підприємства, які при веденні господарської діяльності співпрацюють з іноземними суб'єктами, у зв'язку з чим орієнтуються на іноземний досвід господарювання, застосовують іноземну термінологію. Як відомо, на іноземних підприємствах не існує такого поняття як внутрішній контроль, тому і на вітчизняних підприємствах починають застосовувати поняття внутрішній аудит.

Проте залишається ряд підприємств, які будь-який контроль всередині підприємства називають внутрішнім контролем.

В діяльності великих підприємств, підрозділи яких можуть знаходитись як у різних регіонах, так і в різних країнах, слід не лише поєднувати такі поняття як внутрішній контроль та внутрішній аудит, а й розмежовувати їх функції.

Слід розуміти, що система внутрішнього контролю повинна бути організована на підприємствах будь-якого розміру. В цьому зацікавлений сам підприємець або власник підприємства.

Умови розвитку сучасних підприємств зумовлюють необхідність впровадження внутрішнього аудиту, який би забезпечував менеджерів та власників достовірною інформацією про ефективність роботи суб'єкта господарювання.

Щодо внутрішнього аудиту, то його роль особливо чітко проявляється в діяльності таких організаційних структур як промислово-фінансова група, корпорація, акціонерні товариства тощо, що пов'язано з тим, що до їх структури входять підприємства, які займаються різноплановою діяльністю.

Успішні компанії не зосереджують своєї діяльності на одному об'єкті, а намагаються розширити коло своєї діяльності настільки, щоб охопити якомога більшу сферу, пов'язану з основною, для підтримання та підвищення рівня конкурентоспроможності на ринку.

Отже, управління такими компаніями є надзвичайно складним процесом, який вимагає залучення незалежних висококваліфікованих фахівців.

Для інвесторів ключовим є питання ефективності систем внутрішнього контролю, оскільки прекрасних фінансових показників не достатньо, щоб захистити інвестиції акціонерів у довгостроковій перспективі.

В ході дослідження місця внутрішнього аудиту та його ролі в збереженні корпоративних прав слід врахувати основні поняття, визначені Господарським Кодексом України.

Під корпоративними правами розуміють права особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Під корпоративними відносинами мають на увазі відносини, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав.

Говорячи про корпоративні відносини, слід розуміти, що учасниками корпоративних відносин можуть бути не лише товариства, а і їх учасники.

Якщо товариства наділяються об'єктивними правами, то їх учасники – суб'єктивними, для яких характерно те, що корпоративні відносини:

- 1) виникають в результаті створення юридичної особи;
- 2) виражають відносини між засновником та юридичною особою;
- 3) мають організаційно-майновий характер, тобто передбачають право на управління, право на доходи; пов'язані з впливом засновника на формування волі юридичної особи;
- 4) пов'язані з опосередкованим правом на майно юридичної особи при її ліквідації.

Тобто, учасниками корпоративних відносин є фізичні та юридичні особи, право участі яких в діяльності підприємства підтверджене відповідним документом (в залежності від форми власності).

У процесі корпоративних відносин відбувається внесення часток до статутного капіталу, отримання прибутку від її використання, а також вилучення частки зі статутного капіталу.

Тому з'являється об'єктивна необхідність у розробці та впровадженні заходів щодо захисту корпоративних прав учасників товариства за допомогою внутрішнього аудиту. У зв'язку з цим, велике значення відіграє впровадження внутрішнього аудиту. Практика створення та надання великих повноважень внутрішнім аудиторам отримала широкий розвиток у рамках загального процесу реформування механізмів корпоративного управління в акціонерних товариствах.

Нова тенденція в практиці роботи служб внутрішнього аудиту полягає в перенесенні акцентів з аналізу достовірності фінансової звітності суб'єкта господарювання на безпосередній контроль діяльності бухгалтерської служби та аналіз ефективності систем внутрішнього контролю.

Внутрішній аудит в широкому розумінні слід розглядати як інструмент інформаційної асиметрії, що сигналізує про виявлені недоліки у фінансово-господарській діяльності суб'єкта господарювання.

Завдяки внутрішньому аудиту нейтралізуються агентські ризики та зменшується потенціал конфлікту інтересів на початковій стадії їх виникнення.

Діяльність органів внутрішнього аудиту має бути зосереджена в таких напрямках: сприяння ризик-менеджменту, перевірка системи внутрішнього контролю, підтримка корпоративного управління.

Окрім того, внутрішній аудит в системі корпоративного управління повинен бути складовою частиною контролю за реалізацією корпоративної стратегії управлінським персоналом.

Виходячи з того, що сьогодні акціонери поступово відходять від управління підприємствами, передаючи це право стороннім фахівцям, служба внутрішнього аудиту може бути важливим органом в управлінні підприємством, оскільки саме служба внутрішнього аудиту перевіряє роботу управлінського персоналу з метою забезпечення власників достовірною інформацією щодо діяльності підприємства та управління ризиками.

Можна виділити наступні види ризиків, пов'язаних з корпоративним управлінням: виведення активів акціонерного товариства, трансфертне ціноутворення, розкриття інформації, злиття та поглинання, розмивання акціонерного капіталу, прийняття рішень виконавчим органом не на користь акціонерів, банкрутство тощо.

Виділені ризики не лише позбавляють власників підприємства достовірної інформації про фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання, а й можуть спричинити втрату ними власності, безробіття великої кількості працівників, а також негативно впливають на економічну ситуацію країни.

На противагу, здійснення ефективного корпоративного управління, в тому числі і за допомогою служби внутрішнього аудиту, забезпечує високу прибутковість підприємства та сприяє залученню інвестицій в господарську діяльність, чому сприяють: високі темпи зростання прибутку; стійке зростання показників рентабельності; відсутність корпоративних конфліктів; захист прав акціонерів.

За допомогою внутрішнього аудиту можна здійснити ряд заходів для захисту корпоративних прав:

- контроль за здійсненням операцій з вилучення основних засобів з господарської діяльності підприємства;
- приймання участі в проведенні річних інвентаризацій з метою отримання достовірної інформації щодо їх наявності та стану на підприємстві;
- проведення аудиту фінансової звітності відповідно до затвердженого плану аудитів, який повинен бути конфіденційною інформацією для досягнення його дієвості;
- проведення економічного аналізу діяльності суб'єкта господарювання з метою виявлення проблем та можливих варіантів їх виявлення;
- оперативне управління ризиками, причинами яких може бути нестабільність зовнішнього та внутрішнього середовища суб'єкта господарювання;

– планування бізнес-процесів з урахуванням можливостей та загроз діяльності суб'єкта господарювання.

Впровадження на практиці зазначених заходів захисту корпоративних прав дасть можливість засновникам (учасникам) підприємства не лише отримувати достовірну інформацію щодо діяльності підприємства, а й зберегти власні інвестиції та забезпечити одержання прибутку протягом періоду діяльності підприємства.

Література

1. Адамс Р. Основы аудита (Пер. с англ.)/ под ред. Я.В. Соколова. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1995. – 398с.
2. Алборов Р.А. Аудит в организациях промышленности, торговли и АПК. – М.: Изд-во „Дело и сервис”, 2004. – 464с.
3. Про аудиторську діяльність: Закон України в редакції від 14.09.2006р. // www.rada.gov.ua
4. Петрик О. Законодавчо-нормативне регулювання аудиторської діяльності в Україні: реалії сьогодення // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – №8-9. – С. 70-77
5. Пилипенко І., Шевчук В. Національна система аудиту: проблеми становлення і розвитку // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – №3. – С. 3-12.

Development of internal audit control in an enterprise in modern conditions Filozop O.V., Tereshchenko I.M.

In the article the analysis of development of the internal public accountant audit control is given on an enterprise in modern terms and grounded necessity of his application.

Keywords: *internal control, internal audit, corporate rights, audit activity.*